IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA ELEKTRON TIJORATNING O‘RNI

Amanbayev Umidjan Adilbek o‘g‘li
O‘zbekiston Respublikasi
Bank-moliya akademiyasi magistranti
Email: amanbayevu@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish jarayonida elektron tijoratning o‘rni, uning iqtisodiy o‘sish, kichik biznes subyektlari faoliyati, to‘lov tizimlari, logistika infratuzilmasi va iste’mol bozori transformatsiyasiga ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda elektron tijorat bozori hajmi, onlayn savdo aylanmasi, internet va raqamli to‘lovlardan foydalanish ko‘rsatkichlari asosida sohaning rivojlanish tendensiyalari yoritiladi. Shuningdek, elektron tijoratni yanada rivojlantirish uchun raqamli infratuzilma, huquqiy tartibga solish, iste’molchilar ishonchi va kiberxavfsizlikni kuchaytirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: raqamli iqtisodiyot, elektron tijorat, onlayn savdo, raqamli to‘lovlar, platforma iqtisodiyoti, logistika, internet xizmatlari, kiberxavfsizlik.

Abstract. This article analyzes the role of e-commerce in the development of the digital economy in Uzbekistan. It examines the impact of online trade on economic growth, small business development, payment systems, logistics infrastructure and consumer market transformation. The study uses recent statistical indicators on e-commerce turnover, digital payments and internet-based services to assess current trends. The article also proposes measures to improve digital infrastructure, legal regulation, consumer trust and cybersecurity in order to accelerate e-commerce development.

Keywords: digital economy, e-commerce, online trade, digital payments, platform economy, logistics, internet services, cybersecurity.

Kirish

Bugungi kunda raqamli iqtisodiyot jahon xo‘jaligi rivojlanishining eng muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, mobil internet, raqamli to‘lovlar va elektron platformalar iqtisodiy munosabatlarni tezlashtirib, ishlab chiqaruvchi, sotuvchi va iste’molchi o‘rtasidagi masofani qisqartirmoqda. Ayniqsa elektron tijorat korxonalar uchun yangi bozorlar ochish, xarajatlarni kamaytirish va mijozlar bilan bevosita ishlash imkonini bermoqda.

O‘zbekistonda so‘nggi yillarda “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi, elektron hukumat xizmatlari, fintech yechimlar, marketplace platformalari va raqamli bank xizmatlarining kengayishi elektron tijorat rivojiga qulay sharoit yaratdi. Raqamli infratuzilmaning kengayishi hamda aholining internet va mobil ilovalardan foydalanish darajasi ortishi onlayn savdo hajmining o‘sishiga xizmat qilmoqda.

Elektron tijoratning ahamiyati shundaki, u nafaqat savdo jarayonini raqamlashtiradi, balki logistika, marketing, to‘lov, omborxona boshqaruvi, ma’lumotlar tahlili va mijozlar bilan ishlash tizimlarini ham yangi bosqichga olib chiqadi. Shu bois elektron tijoratni rivojlantirish raqamli iqtisodiyotning amaliy natijasini ko‘rsatuvchi muhim yo‘nalish sifatida baholanadi.

Adabiyotlar sharhi

Ilmiy adabiyotlarda elektron tijorat raqamli iqtisodiyotning ajralmas tarkibiy qismi sifatida talqin qilinadi. Trushkina, Serhieieva va Shkrygun elektron tijoratni mahsulot va

xizmatlarni raqamli texnologiyalar orqali sotish, xarid qilish hamda biznes jarayonlarini axborot tizimlari yordamida tashkil etish shakli sifatida izohlaydi (Trushkina va boshq., 2020).

O‘zbekiston sharoitida elektron tijoratning institutsional asoslari bo‘yicha Kurpayanidi tadqiqotida qonunchilik, infratuzilma va manfaatdor tomonlar o‘rtasidagi ishonch tizimi elektron savdo kengayishining asosiy shartlari sifatida ko‘rsatiladi (Kurpayanidi, 2025).

Khushmurodova va Komil elektron tijorat ulushining ortishi hududiy iqtisodiy ko‘rsatkichlar, transchegaraviy savdo va iste’mol bozori faolligiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ta’kidlaydi (Khushmurodova va Komil, 2023). Ruzinazarov esa elektron tijoratda huquqiy tartibga solish, elektron hujjatlar kuchi, iste’molchilar huquqlarini himoya qilish va raqamli identifikatsiya masalalarini muhim deb hisoblaydi (Ruzinazarov, 2025).

Xalqaro tadqiqotlarda ham elektron tijorat biznes transformatsiyasi, chakana savdo modeli va marketing jarayonlarini tubdan o‘zgartiruvchi omil sifatida qaraladi. Volynets va hammualliflar elektron tijorat barqaror o‘sish va raqobatbardoshlik uchun huquqiy, texnologik hamda iqtisodiy yondashuvlarni birlashtirish zarurligini qayd etadi (Volynets va boshq., 2024).

Asosiy qism va tahliliy natijalar

O‘zbekistonda elektron tijorat bozori so‘nggi yillarda tez sur’atlarda rivojlanmoqda. Infocom ma’lumotlariga ko‘ra, 2024-yilda elektron tijorat bozori hajmi 15,2 trln so‘mni tashkil etgan va yillik o‘sish sur’ati 40 foiz atrofida baholangan. AQSH Savdo departamenti ma’lumotida esa O‘zbekiston elektron tijorat bozori 2024-yilda 1,2 mlrd AQSH dollari yoki chakana savdoning 3,8 foizi sifatida ko‘rsatilgan. Bu raqamlar elektron savdo hali katta o‘sish salohiyatiga ega ekanini anglatadi.

Elektron tijoratning raqamli iqtisodiyotdagi o‘rni bir nechta yo‘nalishda namoyon bo‘ladi. Birinchidan, u kichik va o‘rta biznes subyektlariga geografik cheklovlarsiz mijoz topish imkonini beradi. Ikkinchidan, elektron to‘lovlar va raqamli bank xizmatlari naqd pulsiz hisob-kitoblarni kengaytiradi. Uchinchidan, marketplace platformalari savdo jarayonini standartlashtiradi va iste’molchilar uchun narx, sifat hamda yetkazib berish shartlarini taqqoslash imkoniyatini yaratadi.

Shuningdek, elektron tijorat logistika xizmatlari, kuryerlik tarmoqlari, omborxona boshqaruvi va raqamli marketingning rivojlanishiga kuchli turtki beradi. Onlayn savdo faqat mahsulot sotish kanali emas, balki ma’lumotlarga asoslangan boshqaruv, iste’molchi xulq-atvorini tahlil qilish va xizmat ko‘rsatish sifatini oshirish vositasidir.

Elektron tijoratning rivojlanishi soliq ma’murchiligi va iqtisodiy faoliyat shaffofligiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Chunki onlayn savdo jarayonida to‘lovlar, buyurtmalar va yetkazib berish operatsiyalari raqamli iz qoldiradi. Bu esa savdo aylanmasini aniq hisobga olish, yashirin iqtisodiyot ulushini kamaytirish va davlat budjeti tushumlarini barqarorlashtirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, elektron tijorat hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish imkonini beradi. Masalan, chekka hududlarda faoliyat yuritayotgan tadbirkorlar internet platformalari orqali o‘z mahsulotlarini respublika bo‘ylab yoki xalqaro bozorlarga taklif qilishi mumkin. Bu mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun yangi daromad manbalarini yaratadi hamda bandlik darajasini oshirishga yordam beradi.

Shu bilan birga, elektron tijoratning barqaror rivojlanishi uchun raqamli infratuzilma, internet tezligi, elektron to‘lov tizimlari, kiberxavfsizlik va iste’molchilar huquqlarini himoya qilish mexanizmlari muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, onlayn xaridlar bo‘yicha ishonchni oshirish, mahsulot sifati, yetkazib berish muddati va qaytarish tartiblarini aniq belgilash bozor ishtirokchilari faolligini kuchaytiradi.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida elektron tijorat sun’iy intellekt, katta hajmdagi ma’lumotlar (Big Data), bulutli texnologiyalar va mobil ilovalar bilan integratsiyalashuvi orqali yanada samarali faoliyat yuritmoqda. Zamonaviy raqamli platformalar iste’molchilarning xarid odatlarini tahlil qilish, shaxsiylashtirilgan takliflarni shakllantirish va talabni oldindan prognoz

qilish imkonini bermoqda. Natijada korxonalar zaxiralarni samarali boshqarish, marketing xarajatlarini optimallashtirish va mijozlarga xizmat ko‘rsatish sifatini oshirishga erishmoqda. Bu esa elektron tijoratning nafaqat savdo hajmini kengaytirish, balki mamlakatning raqamli transformatsiyasi, innovatsion rivojlanishi va xalqaro raqobatbardoshligini oshirishdagi strategik ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

1-jadval

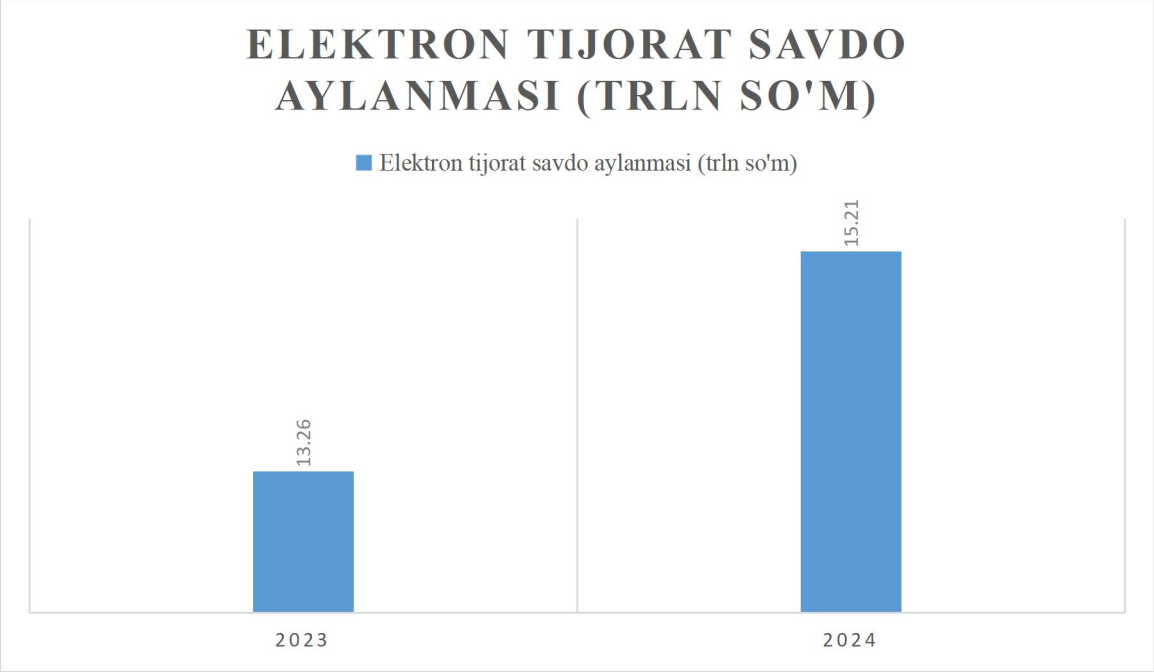
O‘zbekistonda elektron tijorat rivojlanishining asosiy ko‘rsatkichlari

Ko‘rsatkich	2023-yil	2024-yil	Izoh
Elektron tijorat savdo aylanmasi	13,26 trln so‘m	15,21 trln so‘m	Rasmiy statistik va tahliliy manbalarda qayd etilgan o‘sish
Bozor hajmi	13,26 trln so‘m	15,2 trln so‘m	2024-yilda bozor hajmi 2023-yilga nisbatan oshgan
Chakana savdodagi ulushi	3,3%	3,8%	Elektron tijoratning chakana savdodagi ulushi bosqichma-bosqich ortmoqda
Prognoz ulush	7–8%	9–11%	2027-yilga borib elektron tijorat ulushi yanada oshishi prognoz qilinadi

Manba: *Statistika agentligi, Infocom.uz va KPMG tahliliy ma’lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.*

Jadval ma’lumotlari shuni ko‘rsatadiki, elektron tijorat O‘zbekistonda qisqa muddat ichida mustaqil iqtisodiy segmentga aylandi. 2023-yildagi 13,26 trln so‘mlik savdo aylanmasidan 2024-yilda 15,21 trln so‘mga yetishi onlayn savdo kanallariga talab barqaror oshayotganini bildiradi. Shu bilan birga, chakana savdodagi ulushning 3,8 foiz darajasida qolayotgani bozorning hali to‘liq shakllanmaganini, ya’ni kelgusi yillarda o‘sish imkoniyatlari yuqori ekanini ko‘rsatadi. Prognozlarga ko‘ra, 2027-yilga borib elektron tijorat ulushi 9–11 foizgacha oshishi mumkin, bu esa raqamli infratuzilma, logistika va to‘lov tizimlarini yanada tez rivojlantirish zarurligini anglatadi.

Bundan tashqari, elektron tijoratning rivojlanishi kichik biznes subyektlari uchun yangi bozor imkoniyatlarini yaratadi. Onlayn platformalar orqali tadbirkorlar mahsulot va xizmatlarini hududiy cheklovlarsiz taklif qilishi, xaridorlar bazasini kengaytirishi hamda savdo xarajatlarini kamaytirishi mumkin. Bu jarayon raqamli iqtisodiyotda raqobat muhitini kuchaytirib, iste’molchilar uchun qulaylik va tanlov imkoniyatlarini oshiradi.

1-rasm. O‘zbekistonda elektron tijorat savdo aylanmasining o‘sish dinamikasi

Manba: *O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi (Statistika agentligi), Infocom.uz tahliliy ma’lumotlari hamda elektron tijorat bozoriga oid rasmiy statistik ma’lumotlar asosida muallif tomonidan tayyorlandi.*

Diagramma elektron tijorat savdo aylanmasining 2023-yildagi 13,26 trln so‘mdan 2024-yilda 15,21 trln so‘mga oshganini ko‘rsatadi. Ushbu o‘sish raqamli platformalar, mobil ilovalar, internet-banking va naqd pulsiz to‘lovlardan foydalanish kengayayotgani bilan bog‘liq. Elektron tijorat hajmining ortishi tadbirkorlik subyektlari uchun bozorga kirish xarajatlarini kamaytiradi, mijozlar bazasini kengaytiradi va hududlar o‘rtasidagi savdo aloqalarini faollashtiradi. Shu bilan birga, onlayn savdo hajmi oshgani sari yetkazib berish sifati, mahsulotlarni qaytarish tartibi, iste’molchilar huquqlarini himoya qilish va shaxsiy ma’lumotlar xavfsizligi bo‘yicha talablar ham kuchayadi.

Muammolar va takomillashtirish yo‘nalishlari

Elektron tijoratning rivojlanishida bir qator muammolar mavjud. Birinchidan, ayrim hududlarda internet sifati va logistika imkoniyatlari yirik shaharlarga nisbatan pastroq. Bu holat elektron savdoning hududiy qamrovini cheklaydi. Ikkinchidan, aholining bir qismida onlayn to‘lovlar va elektron shartnomalarga nisbatan ishonch yetarli emas. Uchinchidan, kichik biznes subyektlarining raqamli marketing, marketplace boshqaruvi va ma’lumotlar tahlili bo‘yicha bilimlari har doim ham yetarli darajada emas.

Elektron tijoratni rivojlantirish uchun raqamli infratuzilmani kengaytirish, tezkor va arzon internet xizmatlarini hududlarda ommalashtirish, logistika markazlari va kuryerlik xizmatlarini qo‘llab-quvvatlash muhimdir. Bundan tashqari, elektron hujjat aylanishi, raqamli identifikatsiya, elektron chek va iste’molchilar shikoyatlarini onlayn ko‘rib chiqish tizimlarini takomillashtirish sohaning shaffofligini oshiradi.

Elektron tijoratning raqamli iqtisodiyotga ta’sirini kuchaytirish uchun mahalliy ishlab chiqaruvchilarni marketplace platformalariga jalb qilish, eksportga yo‘naltirilgan onlayn savdo kanallarini kengaytirish va transchegaraviy elektron tijorat mexanizmlarini soddalashtirish lozim. Bu nafaqat ichki bozorni, balki O‘zbekiston mahsulotlarining xalqaro bozorlarga chiqish imkoniyatini ham kengaytiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, elektron tijorat O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning amaliy va tez natija beruvchi yo‘nalishlaridan biridir. U savdo jarayonlarini raqamlashtirish, kichik biznes imkoniyatlarini kengaytirish, raqamli to‘lovlarni ommalashtirish, logistika xizmatlarini rivojlantirish va iste’molchilarga qulaylik yaratish orqali iqtisodiyotning umumiy samaradorligini oshiradi.

2024-yilda elektron tijorat bozorining 15,2 trln so‘mga yetgani, xalqaro baholashlarda esa bozor hajmining 1,2 mlrd AQSH dollari atrofida ko‘rsatilgani sohaning jadal o‘sayotganini tasdiqlaydi. Biroq elektron tijoratning chakana savdodagi ulushi hali nisbatan past bo‘lgani bois, kelgusida raqamli infratuzilma, logistika, huquqiy tartibga solish va iste’molchi ishonchini kuchaytirish ustuvor vazifa bo‘lib qoladi.

Takliflar:

1. Hududlarda keng polosali internet va mobil aloqa sifatini oshirish orqali elektron tijorat xizmatlarining geografik qamrovini kengaytirish zarur.
2. Kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun marketplace platformalarida ishlash, raqamli marketing va elektron to‘lovlardan foydalanish bo‘yicha amaliy o‘quv dasturlarini tashkil etish lozim.
3. Elektron tijoratda iste’molchilar huquqlarini himoya qilish, mahsulotni qaytarish, kafolat va shikoyatlarni onlayn ko‘rib chiqish mexanizmlarini yanada soddalashtirish maqsadga muvofiq.
4. Transchegaraviy elektron tijoratni rivojlantirish uchun bojxona, logistika va elektron to‘lov tartiblarini raqamlashtirish hamda eksportchi tadbirkorlar uchun yagona raqamli xizmatlar oynasini kengaytirish kerak.
5. Elektron savdo platformalarida kiberxavfsizlik, shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish va firibgarlikning oldini olish bo‘yicha standartlarni kuchaytirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatning rivojlanish holatini reyting baholash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 373-son qarori, 15.06.2021.
3. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi. Raqamli iqtisodiyot bo‘yicha rasmiy statistik ma’lumotlar.
4. Infocom. O‘zbekiston elektron tijorat bozori statistikasi, 2024-yil.
5. International Trade Administration. Uzbekistan — eCommerce Country Commercial Guide, 2025.
6. KPMG. E-commerce in Uzbekistan, 2023.
7. Kurpayanidi, K. (2025). Digital Transformation and Institutional Framework of E-Commerce in Uzbekistan. International Journal of Business, Law, and Education.
8. Khushmurodova, M., & Komil, U. (2023). Trends and Problems of Development of Electronic Commerce in the Republic of Uzbekistan. Journal of Law and Sustainable Development.
9. Ruzinazarov, Sh. (2025). E-commerce and Logistics: Legal Support Issues. Review of Law Sciences.
10. Trushkina, N., Serhieieva, O., & Shkrygun, Y. (2020). Conceptual Approaches to Defining “E-commerce”. The Problems of Economy.
11. Volynets, V., Lohvynenko, V., Korobka, S., Kuzmenko, O., & Derhaliuk, M. (2024). E-commerce development: Prospects and legal challenges of business digital transformation. Multidisciplinary Reviews